

การสร้างสรรคผลงานทางด้านนาฏศิลป์
ชุดอมรินทร์สักกาเจติยจุฬามณี
Creative Performance as Amarin Sakka
Chetiyachulamani

เกษกนกวรรณ ดงเย็น¹, เจษฎา หลุดอนบม², ธนาวุฒิ สีชุมเหล็ก³,
อาทิตยา รอดเกิด⁴ และพิมพัลัญช์ พลหงษ์^{5*}
Ketkanokwan Dongyen¹, Jadesada Ludondom²,
Thanawut Srihumlek³, Arthitaya Rodker⁴ and Pimwalan Polhong^{5*}

Received: October 5, 2023

Revised: November 8, 2023

Accepted: November 21, 2023

- ¹²³⁴⁵สาขานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
¹²³⁴⁵Dramatic Arts and Drama Faculty of Humanities and Social
Sciences Rajabhat Maha Sarakham University

¹(E-mail: ketkanokwan2544@gmail.com)

²(E-mail: jadesadaludonbom@gmail.com)

³(E-mail: Thanawut4454@gmail.com)

⁴(E-mail: airlove79@hotmail.com)

⁵(E-mail: pimwalanpolhong@gmail.com)

*Corresponding Author

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ความรู้เรื่องพระจุฬามณีเจดีย์ และเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดง ชุด อมรินทร์สักกาเจดีย์จุฬามณี เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ รวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือ ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เรื่องพระจุฬามณีเจดีย์ กล่าวคือ พระจุฬามณีเจดีย์เป็นเจดีย์มีทรงสี่เหลี่ยมใหญ่ สร้างด้วยแก้วอินทิล ตั้งแต่กลางถึงยอดเจดีย์นั้น ทำด้วยทองคำเนื้อแท้ และประดับด้วยสัตพิริตตะน คือ แก้ว 7 ประการ มีกำแพงทองคำเนื้อแท้ล้อมรอบกำแพง มีธงชนิดต่าง ๆ ประดับประดาแลดูงดงาม พระจุฬามณีเจดีย์ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เทิดทูนเคารพสักการะบูชาอย่างสูงยิ่งของหมู่เทวดาในชั้นฟ้า ดังนั้นการแสดงชุดอมรินทร์สักกาเจดีย์จุฬามณี จึงได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเสด็จของเหล่าอินทราและบริวารที่ไปนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์ โดยการนำเอาข้าวตอก ฐูปเทียน เครื่องหอม ประทีป และเครื่องสักการะ รวมถึงการนำเอาเครื่องดนตรีดีดสีตีเป่ามาบรรเลงบูชาถวาย และทำประทีปขึ้นรอบพระเจดีย์ ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ให้เป็นรูปธรรม สร้างสรรค์ผลงานการแสดงมืองค์ประกอบ คือ กระบวนท่ารำที่ผู้สร้างสรรค์ออกแบบใหม่ ใช้นักแสดงทั้งหมด 36 คน การแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วง คือช่วงที่ 1 จะแสดงให้เห็นถึงการประชุมกันที่ศาลาสุธรรมมาเทวสภาเพื่อที่จะไปสักการะ พระจุฬามณีเจดีย์ ช่วงที่ 2 จะแสดงให้เห็นถึงขบวนของพระอินทร์และเหล่าบริวารมาสักการะพระจุฬามณีเจดีย์ ช่วงที่ 3 จะแสดงให้เห็นถึงการประโคมบรรเลงดนตรีถวายและแผ่กตัตถิธรรมคำสอนของ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่งกายด้วยชุดที่ผู้สร้างสรรค์ออกแบบใหม่ แต่งหน้าสวยงามแบบระบำ รำฟ้อนทั่วไป อุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้แก่ เครื่องสูง เครื่องสักการะแบบล้านช้าง เครื่องดนตรีอีสาน ใช้ทำนองเพลงลายดนตรีอีสานผสมกับดนตรีที่เป็นสากล

คำสำคัญ: นาฏศิลป์สร้างสรรค์, อมรินทร์สักกาเจดีย์จุฬามณี

Abstract

This research aims to present the story of Phra Chulamani pagoda through the process of creating works in Isan folk dance, Amarin Sakka Chetiyachulamani series. It was a creative research. Data collected by documentary, related research, research tools, population and key informants.

The result of the research found the knowledge about Phra Chulamani pagoda. The base of this pagoda was big and made of black gem. The middle to the top of the pagoda was made of gold and decorated with 7 gem. The golden wall was decorated with the flags beautifully. This pagoda was built for worship the deities in the heaven. Amarin Sakka Chetiyachulamani performance inspired by the travelling of Indra and his followers to pay homage to Phra Chulamani pagoda by bringing fried rice, incense sticks, candles, incense, lamps and offerings. Moreover, he took the musical instruments to play and make offerings around the pagoda through the creative process of dance to make it visible and concrete, creating a performance, namely dance steps that the creator had designed newly by using a total of 36 actors. The performance is divided into 3 parts. The first one shows the meeting at the Suthammathevassapa hall in order to pay homage Phra Chulamani pagoda. The second part show the parade of Lord Indra and his followers coming to pay homage to Phra Chulamani pagoda. Finally, showing the fanfare playing music for offerings and the moral teachings of Phra Chulamani pagoda. The Lord Buddha dresses in

new clothing designed by the creator and beautiful makeup in the style of dancing. Performance equipment includes high instruments and Lan Chang-style worship equipment, Isan musical instruments and use the melody of Isan music patterns mixed with traditional music.

Keywords: Creative dance, Amarin Sakka Chetiyachulamani

บทนำ

จากการศึกษาหนังสือไตรภูมิฉบับถอดความ พระราชนิพนธ์ของ พระมหากษัตริย์ราชที่ 1 (พญาลิไท) เรื่องดาวดั่งส์ และหนังสืออนรกรรมสวรรค์ท่าน เลือกได้ ฉบับฉลองพุทธชยันตี เรื่องพระจุฬามณีเจดีย์ และหนังสือสมุทภาพไตรภูมิ ฉบับกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี เล่มที่1 คณะผู้สร้างสรรค์ได้ทราบองค์ความรู้ ประวัติความเป็นมาและความสำคัญ ของพระจุฬามณีเจดีย์ในสวรรค์ชั้นดาวดั่งส์ สวรรค์ชั้นดาวดั่งส์เป็นสวรรค์ชั้นถัดขึ้นไปจากชั้นจตุรหาราชิกา ซึ่งตั้งอยู่บนยอด เขาพระสุเมรุ เป็นที่อยู่ของพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่ในหมู่เทวดาทั้งหลาย อาณาเขต ของเมืองที่พระอินทร์อยู่นี้กว้าง 8,000,000 วา มีปราสาทแก้ว มีสถานที่สำหรับ เล่นพลิตพลิน จากประตูเมืองด้านตะวันออกไปถึงประตูเมืองด้านตะวันตกกว้าง 8,000,000 วา จากประตูเมืองด้านใต้ไปถึงประตูเมืองด้านเหนือกว้าง 8,000,000 วา มีกำแพงแก้วล้อมรอบเมืองและมีประตูทั้งหมดโดยรอบ 1,000 ประตู ทุกประตู มียอดเป็นปราสาท ทำด้วยทองประดับด้วยแก้ว 7 ประการ ประตูนั้นวัดตั้งแต่ เชนประตูขึ้นไปถึงยอดปราสาทสูง 250,000 วา เวลาเปิดปิดประตู จะมีเสียงดัง ไฟระเรวกับดนตรีเป็นที่ฟังพอใจ เทวดาที่อยู่ในนครดาวดั่งส์สามารถได้ยิน เสียงร้องของช้างแก้ว และเสียงของราชรถแก้วอันไพเราะเป็นที่พอกพอใจยิ่ง ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของนครดาวดั่งส์ มีพระเจดีย์องค์หนึ่งชื่อพระจุฬามณี เจดีย์ รุ่งเรืองงามประดับด้วยอินทนิล ตั้งแต่กลางองค์เจดีย์ไปจนถึงยอดเป็นทอง

ประดับด้วยแก้ว 7 ประการ สูง 40,000 วา มีกำแพงทองล้อมรอบกำแพงแต่ละด้านยาว 950,000 วา มีธง ปฏาก ธงชัย กลด ชุมสายทั้งหลาย ล้วนประดับด้วยแก้วเงินทองมีสีต่าง ๆ กัน ดាំบ้าง แดงบ้าง เหลืองบ้าง ขาวและเขียวก็มี ทำให้มองดูเลื่อมงามยิ่งนัก พระอินทร์ได้เสด็จไปนมัสการพระเจดีย์พร้อมหมู่เทพดาและนางฟ้าบริวารทั้งหลายทุกวัน สมบัติยศศักดิ์ทั้งหลายของพระอินทร์และเหล่าเทวดาที่ได้กล่าวมานั้น ได้มาเพราะได้กระทำความบุญกุศลธรรมมาแต่ก่อน ผู้ใดปรารถนาจะได้ไปเกิดในสวรรค์ อย่าได้ประมาทสมิถุน ควรเร่งชวนช่วยทำบุญกุศลให้ทาน รักษาศีลเมตตาภาวนา ดูแลบิดามารดา ผู้เฒ่าผู้แก่ ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์และสมณพราหมณ์ ผู้ทรงศีล ก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์ (กรมศิลปากร, 2555,)

นอกจากนี้ยังพบว่าพระจุฬามณีเจดีย์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้ มีบทบาทและ อิทธิพลต่อวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ อย่างสูง ทั้งทางด้านวรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม คีตกรรม ตลอดจนประเพณีในราชสำนัก และพบว่าการนำเอาเรื่องราวของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ในหลากหลายรูปแบบ แต่ยังไม่พบเห็นการนำเอาองค์ความรู้เรื่องพระจุฬามณีเจดีย์มาเผยแพร่เป็นผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่เป็นแกนหลักของเรื่อง

ดังนั้นคณะผู้สร้างสรรค์จึงเกิดแนวความคิดที่จะนำองค์ความรู้เรื่องพระจุฬามณีเจดีย์มาสร้างสรรค์ผลงานการแสดงทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระจุฬามณีเจดีย์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งแฝงคติธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยนำเอาองค์ความรู้สู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ในรูปแบบใหม่ ผู้สร้างสรรค์เลือกนำเสนอการเสด็จของเหล่าอินทราและบริวารไปนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์ โดยการนำเอาข้าวตอก ภูปเทียน เครื่องหอม ประทีป และเครื่องสักการะ รวมถึงการนำเอาเครื่องดนตรีดีดสีตีปี่มาบรรเลงบูชาถวาย และทำประทักษิณรอบพระเจดีย์ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทาง

ด้านนาฏศิลป์ให้เห็นเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างคุณค่า และยกย่อง
วรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) ผ่านผลงาน
นาฏศิลป์พื้นสร้างสรรค์ชุด อมรินทร์สักกาเจติยจุฬามณี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาค้นคว้าความรู้เรื่องพระจุฬามณีเจติย
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดง ชุด อมรินทร์สักกาเจติยจุฬามณี

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพและเชิงสร้างสรรค์
(Qualitative and Creative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บข้อมูล คณะผู้สร้างสรรค์ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย บทความ ที่เกี่ยวข้อง
กับเรื่องพระจุฬามณีเจติย และการสร้างสรรค์นาฏศิลป์
 - 1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม โดย
วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูล คือ อาจารย์ ดร.สุดารัตน์ มาศวรรณ
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
 - 2.1 แบบสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการเก็บ
ข้อมูลภาคสนาม โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง
 - 2.2 อุปกรณ์บันทึกภาพ ใช้กล้องจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ในการ
บันทึกภาพขณะสัมภาษณ์ และภาพข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อาทิ อุปกรณ์ประกอบการ
แสดง เครื่องแต่งกายในการแสดง เป็นต้น
 - 2.3 เครื่องบันทึกเสียง ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการบันทึกเสียง
จากการสัมภาษณ์

2.4 เครื่องบันทึกข้อมูล ใช้คอมพิวเตอร์ในการเก็บและบันทึก
ข้อมูลด้านเอกสาร

3. การรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม มาแยกเป็นหมวดหมู่
คือ ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องพระจุฬามณีเจดีย์ และข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์
นาฏยศิลป์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. ขั้นตอนแผนการดำเนินการวิจัย

4.1 พบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับแนวทางในการวิจัย

4.2 ศึกษาองค์ความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.3 ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลภาคสนามกับผู้เชี่ยวชาญ

4.4 รวบรวมข้อมูล

4.5 วิเคราะห์ข้อมูล

4.6 นำเสนอเค้าโครงนาฏยนิพนธ์

4.7 แก้ไขข้อเอกสารตามคำแนะนำของคณะกรรมการ

4.8 เริ่มสร้างสรรค์ผลงาน นำเสนองานต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

และแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4.9 แสดงผลงานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ที่บ้านอีสาน ชุม
อมรินทร์สัปดาห์เจดีย์จุฬามณี

5. ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

ผู้สร้างสรรค์กำหนดเวลาในการดำเนินงานระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.
2566 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสรุป
ผลโดยการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ในรูปแบบบทความวิจัย วิเคราะห์
จากข้อมูลภาคเอกสารและภาคสนามให้มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของ

การวิจัย จากการศึกษาภาคเอกสารและภาคสนามจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้เรื่องพระจุฬามณีเจดีย์ เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ได้แก่ 1) แนวคิดที่มาของแรงบันดาลใจ 2) แนวคิดการออกแบบการแสดง 3) แนวคิดในการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง 4) แนวคิดในการใช้อุปกรณ์ประกอบฉาก 5) แนวคิดการออกแบบการแต่งหน้า 6) แนวคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกาย 7) แนวคิดการออกแบบดนตรีประกอบการแสดง 8) แนวคิดรูปแบบการนำเสนอการแสดง 9) แนวคิดการออกแบบแสงในการแสดง 10) แนวคิดการออกแบบการแปรแถว และทำการสรุปผล

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ชุต อมรินทร์สักกา เจตียจุฬามณี คณะผู้วิจัยจำแนกผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. องค์ความรู้เรื่องพระจุฬามณีเจดีย์

พระจุฬามณีเจดีย์ ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องไตรภูมิพระร่วง เป็นวรรณกรรมศาสนาพุทธที่แต่งในสมัยสุโขทัยประมาณ พ.ศ. 1888 โดยพระราชดำริในพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) รวบรวมจากคัมภีร์ในศาสนาพุทธ มีเนื้อหาเกี่ยวกับโลกสี่ฐานที่แบ่งเป็น 3 ส่วน หรือ ไตรภูมิ ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และ อรูปภูมิ วรรณคดีเรื่องนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับคติความเชื่อของชาวไทยเป็นจำนวนมาก เช่น นรก สวรรค์ การเวียนว่ายตายเกิด ทวิปทั้งสี่ กับ กลียุค วาระสุดท้ายของโลก พระศรีอริยเมตไตรย พระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ ไตรภูมิพระร่วงเป็นหนึ่งในวรรณกรรมภาษาไทยที่เก่าแก่ที่สุด เป็นเรื่องที่น่าสนใจนำมาเป็นรูปภาพเขียนไว้ตามฝาผนังวัดตั้งแต่สมัยโบราณ ถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา และเป็นวรรณกรรมที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

ตามหนังสือไตรภูมิ พระจุฬามณีเจดีย์เป็นเจดีย์มีทรงสี่เหลี่ยมใหญ่ ตั้งอยู่ด้านทิศอาคเนย์ คือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของพระนครไตรตรึงษ์ สร้างด้วย

แก้วอินทนิล ตั้งแต่กลางถึงยอดเจดีย์นั้น ทำด้วยทองคำเนื้อแท้ และประดับด้วย สัตพิริรัตนะ คือ แก้ว 7 ประการ ส่วนสูงทั้งหมด 80,000 วา มีกำแพงทองคำเนื้อ แท้ล้อมรอบกำแพง แต่ละด้านนั้นยาว 950,000 วา มีธงชนิดต่าง ๆ มีสีนานา แดงบ้าง เหลืองบ้าง เขียวบ้าง ขาวบ้าง ล้วนประดับประดาแลดูงดงาม ผุ่ง เทพยดาทั้งหลาย ต่างพากันถือเครื่องติด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่าสังคีตสรรพ ดุริยางค์ทั้งหลายมาบรรเลงถวายความเคารพสักการะบูชาพระเจดีย์เจ้าทุกวัน มิได้ขาด พระจุฬามณีเจดีย์องค์นี้เพ็งจะสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระอมรินทราบราชา องค์ปัจจุบันนี้เอง พระองค์สร้างไว้เพื่อจะได้เป็นที่เทิดทูนเคารพสักการะบูชา อย่างสูงยิ่งของหมู่เทวดาในชั้นฟ้า ประวัติการสร้างมีอยู่ว่า สมัยเมื่อครั้งที่ พระพุทธองค์ผู้เสด็จออกมหาภิเนษกรรมบวรพชา ทรงตัดมวยพระเศศโมฬีแล้ว ทรงอธิษฐานจิตว่า “หากจะได้ตรัสรู้พระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณปรารณธรรม ที่สิ้นอาสวะแล้ว ขอให้มวยพระเศศโมฬีจงลอยขึ้นไปในอากาศเถิด อย่า ได้ตกลงมาสู่พื้นปฐพีเลย” คราวนั้นสมเด็จพระอมรินทราบราชา จึงทรงนำผอบทองคำ มารองรับพระเศศโมฬีนั้น แล้วทรงนำขึ้นมาบนดาวดึงส์และสร้างพระเจดีย์สำหรับ บรรจุไว้ด้วยความเคารพเลื่อมใสอย่างสุดซึ้ง นามว่า “พระจุฬามณีเจดีย์” นอกจากนี้ พระจุฬามณีเจดีย์ยังเป็นที่บรรจุพระทนต์ธาตุ หรือพระเขี้ยวแก้วเบื้องบนด้านขวา เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน ประดิษฐานอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระอินทร์เสด็จไปนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์ พร้อมหมู่เทพยดาและนางฟ้า บริวารทั้งหลาย โดยทรงนำ ข้าวตอกดอกไม้อูปเทียน ของหอมและขวาลาทั้ง หลายถวายแก่องค์พระเจดีย์ เทวดาทั้งหลายก็จะถือเครื่องดนตรีดีดสีตีเป่าต่าง ๆ มาบรรเลงบูชาถวายพระเจดีย์ทุกวันไม่มีขาดและทรงทำประทักษิณพระเจดีย์ ทุกวัน

2. การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุด อมรินทร์สักกาเจดีย์จุฬามณี

การแสดงชุด อมรินทร์สักการเจดีย์จุฬามณี มีขั้นตอนการสร้างสรรค์ ดังนี้

2.1 แรงบันดาลใจ ผู้สร้างสรรค์เกิดแรงบันดาลใจจากการศึกษา

เรื่อง พระจุฬามณีเจดีย์ จึงหยิบยกเอาขบวนการเสด็จของพระอินทร์และบริวาร ไปนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์ โดยการนำเอา รูปเทียน เครื่องหอม ประทีป และเครื่องสักการะ รวมถึงการนำเอาเครื่องดนตรีดีดสีตีเป่ามาบรรเลงบูชาถวาย ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ให้เห็น เป็นรูปธรรม

2.2 การนำเสนอการแสดง ผู้สร้างสรรคมีแนวคิดให้การแสดง อยู่ในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ โดยเป็นการแสดงหมู่ ดำเนินเรื่องเพื่อเล่าถึงที่มาและความสำคัญความสวยงามของพระจุฬามณีเจดีย์ การเสด็จของพระอินทร์และบริวารเมื่อเสด็จไปสักการะพระจุฬามณีเจดีย์ และ ต้องการนำเสนอความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาคำสอนขององค์ พระพุทธเจ้า โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงถึงการประชุมกันที่ศาลาสุธรรมมาเทวสภา เพื่อที่จะไป สักการะพระจุฬามณีเจดีย์ ใช้นักแสดงชาย 9 คน นักแสดงหญิง 8 คนเป็นตัว ดำเนินเรื่องประกอบดนตรีที่มีจังหวะและทำนองไพเราะ การแต่งกายผู้สร้างสรรค ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อให้เข้ากับบริบทของเทวดานางฟ้า การแต่งหน้า แบบสวยงามตามสมัยนิยม มีอุปกรณ์ฉากคือศาลาสุธรรมมาเทวสภา

ช่วงที่ 2 แสดงให้เห็นถึงขบวนของพระอินทร์และเหล่าบริวารมาสักกา ราชพระจุฬามณีเจดีย์ มีนักแสดงทั้งหมด 36 คน มีฉากและอุปกรณ์การแสดง ได้แก่ พระจุฬามณีเจดีย์ เครื่องสูง ธงสี เครื่องสักการะ ลักษณะนาฏกรรมเป็นรูป แบบขบวนพ้อนที่สวยงาม ประกอบกับดนตรีที่มีจังหวะและทำนองอย่างไพเราะ

ช่วงที่ 3 แสดงให้เห็นถึงการประโคมบรรเลงดนตรีถวายและแผ่กตธรรม คำสอนของ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใช้นักแสดงทั้งหมด 36 คน มีอุปกรณ์และ ฉากเพิ่มเติม ได้แก่ เครื่องดนตรีอีสาน ได้แก่ พิณ แคน ข้อง ซอ ประกอบการ แสดง และมีลักษณะนาฏกรรมคือการพ้อนสวยงามประกอบกับอุปกรณ์

2.3 กระบวนท่ารำและการแปรแถว การบวนท่ารำและการแปรแถว ของการแสดงช่วงที่ 1 - 3 เป็นการสร้างสรรค์ท่ารำและแปรแถวตามแบบแม่บท

เล็กแม่บทใหญ่และแม่บทอีสาน ผสมผสานกับท่าประยุกต์สมัยใหม่ ลักษณะการเคลื่อนไหวใช้ลีลาที่นิยมवलตามแบบบุคลิกของตัวละคร อาทิ พระอินทร์ พระมเหสี เทวดา นางฟ้า และการแปรแถวเป็นไปตามหลักทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ และการใช้เวทีในการแสดง

ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างท่ารำของ พระอินทร์ พระมเหสี เทวดาและนางฟ้า
(ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2567)

2.4 การแต่งกายและแต่งหน้า การออกแบบเครื่องแต่งกายผู้สร้างสรรค์ ได้มีการแต่งกายเลียนแบบพระมหากษัตริย์ในราชอาณาจักรไทยผสมผสานกับการแต่งกายของเจ้าเมืองล้านช้างซึ่งปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้คือชนชาติไทยในภาคอีสาน การออกแบบเครื่องแต่งกายสื่อให้เห็นถึงการนำเอาชนบทไทยมาผสมผสานกับความเป็นพื้นบ้าน และตามจินตนาการที่ผู้สร้างสรรค์ได้คิดขึ้นใหม่ การแต่งหน้าตามแบบสวยงามในยุคปัจจุบันและเน้นให้มีความความสวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งนักแสดงชายและหญิง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงการแต่งหน้าและแต่งกายของ พระอินทร์ พระมเหสี เทวดาและนางฟ้า
(ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2567)

2.5 อุปกรณ์ประกอบการแสดง การใช้อุปกรณ์การแสดง ผู้สร้างสรรค์ใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงในช่วงที่ 2 ได้แก่เครื่องสูง เครื่องสักการะ เครื่องดนตรีอีสาน เนื่องจากเครื่องสูงเป็นเครื่องประกอบอิสริยยศในรัชชวอนเสด็จของพระอินทร์ เครื่องสักการะแสดงให้เห็นถึงการกราบไหว้เคารพบูชาพระจุฬามณีเจดีย์ เครื่องดนตรีอีสานเป็นอุปกรณ์ที่ใช้การบรรเลงถวายแก่พระจุฬามณีเจดีย์ ตามบทวรรณกรรม

ภาพที่ 3 ตัวอย่างอุปกรณ์ประกอบการแสดง
(ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2567)

2.6 การออกแบบฉาก ฉากที่จัดทำขึ้นผู้สร้างสรรค์ได้ทำเลียนแบบพระจุฬามณีเจดีย์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์โดยมีที่มาจากหนังสือสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรีเล่ม 1 และหนังสือสมุดภาพไตรภูมิมิถุนฉบับ

รัชกาลที่ 9 เสริมแนวคิดจินตนาการ อุปกรณ์และฉากไม่เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวร่างกายของนักแสดง และสามารถส่งเสริมการแสดงให้สวยงามและความวิจิตรตระการตาสอดคล้องกับรูปแบบการแสดง ดังภาพประกอบนี้

ภาพที่ 4 ตัวอย่างอุปกรณ์ประกอบฉาก
(ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2567)

2.7 ดนตรีและเนื้อร้องประกอบการแสดง ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบดนตรีประกอบการแสดงโดยมีคำร้องประกอบเพลงทั้งหมด 3 ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 (ทำนองแปลง) ดาวดั่งสแดนหล้างามโสภาล้ำเลิศเพริศพราย
 อัมรินทร์อินทร์ให้สถิตในเนาว์ชั้นวิมานสรวง เป็นบ้นบ่อนร้มภาทพเทวอยู่ยัง
 ทั้งปวง ดาวดั่งสดีนแดนแผ่นสรวง...ช่วงเขตชั้นธอันอุดม องค์ให้อัมรินทร์ทรง
 โสภณปิ่นฟ้าสุราลัย แรงฤทธาเกรียงไกรผู้ทรงชัยใสเอื้องบารมี ปาวทวยเทพเท

วานางรัมภาท้าวเหล่าธานี พร้อมพลแพนแห่แห่นจรี...ร่วมพิธีชุมนุม สู่ศาลาสุ
 ธรรมมาเทวสภาพร้อมเพียงเรียงราย ยวงโยงยอระยาดรย่ายลั่นหลังไหลเลื่อน
 ล่ายลีลา พร้อมเครื่องบรรณาการปูนแปงสรรซ้องสรวงส่งสักการ องค์บรมมิ่งศรี
 เจติยา...พระจุฬามณี

ช่วงที่ 2 (ทำนองแปลง) บัดนี้...ว่ากาลมงคลจ้งได้วนเวียนมา ผุ่งหมู่เทพ
 เทวรัมภา

อัมรินทร์ เพ็งเพียงพรำพร้อมพลคนแดนถิ่นพวงผกาแก้วกลื่นอันเ้า
 หอมท่วน แต่งเอัรบรวนลั่นวิไลเลิศหลั่น มโหรีเค็งคั่นแววดังเงินม่วน กระชูป
 เทียนทองใสส่องแสงนวล ข้าวตอกดอกไม้แต่งไว้สมส่วน เครื่องหอมเ้าท่วนบร
 บวนติดา ว่าแล้วโย...โอ้ย..... ข้าสียอบรรณาการกราบ ถวายคุณค้อมขาบด้วย
 กายวาจา คณิงเิงเจ้าเอกองค์พระสัมา ไหววอนเิงพระบรมเจติยา สถิตยเิง
 ชันฟ้า...ยอน้อมสักการ...องค์จุฬามณี

ช่วงที่ 3 (ลำหยาเว้นังสุดสะแนน) เอาละคันบรวนแล้วหันลงไค้งต่ำว
 เदन้อท่านเอย คันทวยเทพท้าวมนไนยไสชั้น ตรียาเค็งคั่นดั่งก้องทั่วสถาน พลพล
 ลั่นฮ้องฮ่าระมเสียง สรรพเส็งสำเนียงเงียงเงินเค็งเค้า ถวายเสียงเจ้าเจติยยัง
 เิง เทิงสวรรคชันฟ่านภาพันแผ่นพรหม กรกราบก้มสมดั่งมโนหมาย เจ้าผู้ไสเลิง
 ๆ เิงนานบ่มีแล้ว งามจ้งแก้วมณีนิลล้าค่า สถิตเสถียรคู่หล้าแสงจ้าสว่างสี สม
 เป็นที่ยอนบบูชาองค์พระสัมาคุณ บุญพระสัพภัญญเจ้า คอยแผ่เฝ้าเนาวิเิจสุ
 ภาตหย่าง พระองค์วางธรรมไ้สอนซึ่มนุษย์คน เปิดป้องพันในวัฏฏะสงสาร สุนิพาน
 เมืองพรหมบ่อนอุดมโดยด้าม มีสุขล้ำคดิธรรมค้ำอยู่บารมีสอยอยู่ซึ่มนุษยา
 (เน็งสุดสะแนน) ว่าแล้วนั้นหันอ่วยทางกลอน สักรคิดฮ่ำคณิงคั้อย กลอยคำ
 ด้านประสานเสียงนี้หน้า บทประพันธ์ล้าร้องลั่นบั่นบ่อนเดิน สมพอควรส่วนไ้
 สาก่อนท่อนี้...

2.8 ไฟประกอบการแสดง ในการแสดงผู้สร้างสรรค์ใช้ไฟสีสว่าง
 และเย็น เช่น สีเขียว สีฟ้า สีม่วง สีขาว เพื่อให้ผู้ชมมองเห็นได้ชัด และไม่

ทำให้นักแสดงถูกกลืนไปจากตำแหน่งบนเวที ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้อุปกรณ์ไฟดังนี้
 1) LED PAR RGBW (ไฟพาร์) 2) LED PAR WARM (ไฟเคิลียร์) 3) BEAM ทำ
 หน้าที่ยิงลำแสงเพิ่มความน่าตื่นตึ่ง 4) FOLLOW 5) SMOKE (เครื่องทำควัน)
 6) Dry Ice

ภาพที่ 5 ตัวอย่างไฟประกอบการแสดง
 (ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2567)

สรุปผล

ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ชุด อมรินทร์สักกาเจติยจุฬามณี เป็น
 ผลงานนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้หยิบยกเอาการเสด็จ
 ของพระอินทร์และบริวารเพื่อไปนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์ โดยการนำเอาข้าวตอก
 รูปเทียน เครื่องหอม ประทีป และเครื่องสักการะ รวมถึงการนำเอาเครื่องดนตรี
 ดิดสีตีเป่ามาบรรเลงบูชาถวาย และทำประทักษิณรอบพระเจดีย์ ใช้นักแสดง
 ทั้งหมด 32 คน เป็นการแสดงหมู่ แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วง 1

แสดงถึงความงามของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเป็นการประชุมกันของพระอินทร์ เหล่าเทวดานางฟ้า ณ ศาลาสุทธรามาเทวสภา เพื่อจะไปสักการะพระจุฬามณีเจดีย์ ใช้นักแสดง 13 คน ช่วงที่ 2 แสดงถึงขบวนเสด็จของพระอินทร์และเหล่าเทวดานางฟ้า มีอุปกรณ์คือ เครื่องสูงประกอบพระอิสริยยศ เครื่องสักการะแบบล้านช้าง เครื่องดนตรี เคลื่อนขบวนไปยังพระจุฬามณีเจดีย์ ใช้นักแสดง 32 คน ช่วงที่ 3 แสดงถึงการประโคมดนตรีถวาย และคำร้องจะสื่อถึงคติธรรม คำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใช้นักแสดง 32 คน การแต่งหน้าของการแสดงทั้ง 3 ช่วง เป็นแบบสวยงามตามสมัยนิยมปัจจุบัน ในทำนองดนตรี ให้จังหวะช้า - เร็ว เน้นความเป็นอีสานผสมผสานกับแบบไทยมาตรฐาน เพื่อให้ผู้ชมได้เกิดอารมณ์สุนทรียะในการรับชมตามหลักทฤษฎีสุนทรียาศาสตร์การออกแบบกระบวนท่ารำ ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบตามหลักทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ และทฤษฎีการเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อทำให้เกิดความสมดุล คงที่และหนักแน่นของร่างกายในการปฏิบัติท่ารำและการแปรแถว และบ่งบอกอารมณ์สื่อความหมายในการแสดง ออกแบบเครื่องแต่งกายให้สอดคล้องกับการนำเสนอเรื่องราวในการแสดง โดยการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่แต่งยังความเป็นไทยและอีสานประยุกต์ใหม่ตามความจินตนาการของผู้สร้างสรรค์

อภิปรายผล

การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ชุด อมรินทร์สักกาเจดีย์จุฬามณี เป็นการนำเสนอเรื่องพระจุฬามณีเจดีย์ โดยหยิบยกเอาเนื้อหาตอนการเสด็จของพระอินทร์และเหล่าบริวารไปนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์ ด้วยการนำเอาข้าวตอก เครื่องหอม ประทีป เครื่องสักการะ ธงสี พร้อมทั้งนำเครื่องดนตรีดีดสีตีเป่าไปบรรเลงถวาย อยู่ทุกวันมิขาด ตามบวรธรรมกรรมไตรภูมิพระร่วงฉบับถอดความ พระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) สู่กระบวนการสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ มีการ

สร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า และเรียบเรียงดนตรีขึ้นใหม่ การแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ใช้นักแสดงทั้งหมด 32 คน ในกระบวนการสร้างสรรค์สอดคล้องกับการศึกษาของ ฟิรพงศ์ เสนไสย (2546) เรื่อง นาฏยประดิษฐ์ คือขั้นตอนการประดิษฐ์สร้างสรรค์งานให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองด้วยการเรียนรู้ กระบวนการเคลื่อนไหวของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นนั่ง นอน เดิน วิ่ง ล้มลุกคลุกคลาน รวมถึงศึกษาอารมณ์ความรู้สึกภายในของคน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) กล่าวไว้วานาฏยประดิษฐ์เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของศิลปินที่พยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับวงการนาฏศิลป์ ซึ่งย่อมมีกระบวนการขั้นตอนเงื่อนไข และข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสกุลของนาฏศิลป์ โดยทั่วไปแล้วนาฏศิลป์มักจะมุ่งเน้นเรื่องแนวคิดนำความรู้สึกรมณ์หรือเนื้อหาบางอย่างตามสถานการณ์ของสังคมหรือพื้นถิ่นนั้น ๆ เป็นต้น แต่ก็มีนาฏยประดิษฐ์บางจำพวกที่มีได้ต้องการนำเสนอในประเด็นที่กล่าวมา แต่ต้องการสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของศิลปินบางกลุ่มที่เรียกตนเองว่านัก นาฏยประดิษฐ์ ซึ่งผลงานนั้น ๆ ก็ได้ได้หมายรวมว่าขาดสุนทรีย์ภาพด้านนาฏศิลป์แต่ประการใด หากแต่มีบริบทที่สอดคล้องอยู่ในงานศิลปะที่แตกต่างกันออกไป

ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ชุต อมรินทร์สัฎกกาเจติยจุฬามณี จึงเป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่มีกระบวนการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่ใช้สำหรับการสร้างสรรค์งานด้านนาฏกรรม โดยใช้กระบวนการทางการวิจัยในการรับรองกระบวนการสร้างสรรค์งานให้เป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ และมีการเผยแพร่ผลงานนั้นให้เป็นที่ยอมรับ

ข้อเสนอแนะ

1. สามารถนำการแสดงชุด อมรินทร์สัฎกกาเจติยจุฬามณี ไปใช้สำหรับการเรียนการสอนในรายวิชานาฏศิลป์ในทุกระดับชั้นได้

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป สามารถนำวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจ มาตีแผ่ในเรื่องข้อคิดคติธรรม เรื่องราวในตอนที่น่าสนใจ หรือการสะท้อนวรรณกรรมกับชีวิตประจำวันในสังคม ผ่านการนำเสนอในรูปแบบของผลงานการสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2555). *ไตรภูมิภูมิกถาฉบับถอดความ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- ไชแสง กิตติวัชรชัย. (2549). *นรก สวรรค์ ท่านเลือกได้ ฉบับฉลองพุทธชยันตี*. สำนักพิมพ์โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2543). *ไตรภูมิพระร่วง*. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- พิรพงศ์ เสนโสม. (2546). *นาฏยประดิษฐ์*. ภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงของนาฏยศิลป์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิเทพ วงศ์ทอง. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและคุณค่า : คัมภีร์ไตรภูมิฉบับล้านนา*. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.